

СУСПІЛЬНІ БЛАГА І ДОБРОБУТ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

В сучасній економіці проблеми виробництва суспільних благ і підвищення добробуту набувають нового змісту, займають чільне місце в структурі економічної системи і відіграють зростаючу роль у забезпеченні стійкості і рівноваги в соціально-економічних процесах. Глобалізація породила цілу низку тенденцій і процесів, які значно порушили світову рівновагу і призвели до необхідності змінювати існуючий економічний порядок як у світовій економіці в цілому, так і в її регіонах та країнах. Так, в ході відзначення 60-ої річниці Європейського Союзу лідери усіх країн даного об'єднання наголошували на необхідності якісних змін у його функціонуванні та розвитку, формування нової системи відносин, нового формату вирішення конфліктів і проблем. В процесі цих змін слід використовувати здобутки такого напрямку сучасної економічної теорії як нова політична економія. Ця течія представляє концепції, які за допомогою інструментарію економічної теорії досліджують і пояснюють політичні процеси. Це означає, що представники нової політичної економії розкривають взаємозв'язок і взаємозалежність політики і економіки, виявляють форми цього взаємозв'язку, що

дозволяє їм надавати дієві рекомендації щодо формування економічної політики з врахуванням проблем нестабільності і невизначеності як в економіці, так і в політиці.

Важливе місце в цьому процесі займають суспільні блага, які представляють інтереси і потреби суспільства з врахуванням інтересів і реалізації потреб окремих членів суспільства та груп, а також їх відносин і механізмів урегулювання виникаючих суперечностей та конфліктів. Дослідження сутності та змісту даної категорії пов'язане перш за все з мотивацією, яка може бути колективною та індивідуальною. Відповідно, колективістський підхід до суспільних благ передбачає, що суспільство – це організована структура, що складається з груп, які мають власні цілі, що є вищими за цілі окремих їх членів. Дії груп направлені на реалізацію їх цілей, а інтереси і потреби індивідів враховуються в загальному контексті.

Індивідуалістський підхід суспільне благо трактує з точки зору потреб та інтересів окремих індивідів, а група перетворюється на інструмент реалізації індивідуальних цілей їх членів. В дослідженні суспільних благ важливим є те, з чим вони ототожнюються – з матеріальним результатом (розподіл ресурсів, зменшення викидів тощо) чи з нормами поведінки (законодавчі правила тощо). Але з якого б погляду вони не досліджувалися, їх конкретний результат завжди є невизначеним, зважаючи на їх різнобічні наслідки. Суспільні блага у зв'язку з цим не можуть бути незмінними, їх завжди необхідно конкретизувати стосовно політико-економічних процесів. Слід мати на увазі, в сучасному суспільстві, що є демократичним, суспільні блага визначаються не лише державою, але й великою кількістю суспільних груп, які можуть суттєво впливати на їх формування, що дає можливість використовувати суспільні блага для реалізації інтересів і потреб цих груп. Це перекидає зміст суспільних благ і зменшує їх потенціал для задоволення власне суспільних інтересів і потреб. У сучасних реаліях України це стосується ринку землі, субсидій малоїмущим для оплати комунальних послуг, різного роду негрошових пілг.

В свій час Ф. А. фон Хайек запропонував реформу конституції, за допомогою якої, як він вважав, можна стримувати вплив груп інтересів. Його пропозиції передбачали, що одна палата парламенту визначає суспільне благо і правила його реалізації, інша – реалізує його за цими правилами, включаючи їх у поточну діяльність. Є і інші пропозиції, які передбачають, навпаки, призначення груп інтересів як елементів інституційної структури і як творців суспільних благ.

Таким чином, теоретики нової політичної економії не мають єдиного підходу щодо того, який інститут конститує суспільні блага: держава та групи інтересів, чи лише держава. У зв'язку з цим відкритим залишається і питання добробуту, зважаючи на те, що суспільні блага є лише одним із його джерел. У реаліях трансформаційної економіки в контексті нової політичної економії групи інтересів у багатьох напрямках забезпечення добробуту відіграють більш важливу роль, ніж держава, оскільки провали держави більш значні, ніж у розвинених економіках.